

Vega, 10.09.2024

HØRINGSUTTALELSE FRA STIFTELSEN VEGAØYAN VERDENSARV

Stiftelsen Vegaøyane Verdensarv viser til Vega kommunes nettside med kunngjøring av *Offentlig høring og ettersyn av forslag til Kommuneplanens samfunnsdel 2025-2036 med forvaltningsplan for Vegaøyane verdensarv*, og har fattet følgende vedtak:

Vedtak i Stiftelsen Vegaøyane Verdensarvs styre i sak 20/24:

1. Stiftelsen Vegaøyane Verdensarvs styre støtter anbefalinger gitt i vedlagte høringsuttalelse side 2.
2. Stiftelsen Vegaøyane Verdensarv er tilfreds med at verdensarvstatusen og Vegaøyane verdensarv er et gjennomgående tema i planen og at en komplett forvaltningsplan for Vegaøyane verdensarv er et vedlegg til samfunnsdelen.
3. Stiftelsen Vegaøyane Verdensarv slutter seg til Vega kommunes vurdering av at ressursene ikke strekker til for å innfri verken Norges ambisjoner for verdensarv, eller lokalsamfunnets og verdensarvens bærekraftige utvikling.
Det foreslås at Unesco varsles om at en nasjonalt ikke følger opp de anbefalinger som er gitt i tilleggsutredningen om å styrke lokalsamfunnets overlevelse
4. Stiftelsen støtter framdriftsplanen for høsten der Vega kommune skal gjennomføre en lokal forankringsprosess med møter med næringsliv, lag, foreninger og andre instanser. Dette kan være avgjørende for at lokalsamfunnet skal få et eierskap til planen.

Vega 10.09.2024

Jon A Floa
Styreleder

HØRINGSUTTALELSE

Kapittel 1: Stolt fortid - spennende framtid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv er positiv til at verdensarvstatusen er et av fire gjennomgående hovedtema i kommuneplanens samfunnsdel og at forvaltningsplanen for Vegaøyen Verdensarv implementeres i planen. Stiftelsen vil spesielt vise til **hovedmål 4 Vegaøyen verdensarv og Vega i verden - begrunnelse: Vi skal ta vare på Vegaøyen verdensarv og muligheter som følger av den. Statsparten og regionale myndigheter skal utfordres på sine roller overfor et lokalsamfunn som lever med og av verdensarv.**

Stiftelsen mener det er viktig å ha fokus på at Vegasamfunnets plass på listen er både en forpliktelse og en mulighet for å bygge samfunn og skape gode liv. Verdensarven er en del av kommunens identitet, påvirker mange plantemaer og er et tema i flere av kapitlene, som det framholdes i innledningen til kommuneplanens samfunnsdel. Det er positivt at kommunen vektlegger at den fortsatte utviklingen av Vegaøyen verdensarv alltid skal sees i sammenheng med lokalsamfunnets utvikling, og motsatt.

Stiftelsen anser det svært positivt at Vega kommune vurderer at det vil tjene både samfunnet og innbyggerne å være en del av noe unikt, og at dette kan skape aktivitet og styrke fellesskapet i lokalsamfunnet. I henhold til kommuneplanens samfunnsdel skal Vega kommune følge opp nasjonale målsettinger og politikk for verdensarvutviklingen, samt bidra til at statspartens ambisjoner om å være et fyrtårn i global sammenheng, kan bli til virkelighet. Dette vil danne grunnlaget for et godt samarbeid mellom Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega kommune.

Kapittel 2: Vegaøyen Verdensarv

Kapittel 2 inneholder Vega kommunes strategi for å utnytte verdensarvens muligheter til fordel for lokalsamfunnet, samt håndtere begrensningene på en god måte. En samlet vurdering av verdensarvverdiens tilstand, samt forvaltningen av de inngår også. Øvrige detaljer er i forvaltningsplanen.

Kapittelet har en gjennomgang av de fem gruppene med 19 framstående, unike verdier som utgjør Vegaøyen verdensarv, samt fire som er av nasjonal eller lokal verdi.

Gjennomgangen er basert på Unescos verktøy Enhancing Our Heritage Tool 2.0 med fargemerking av tilstand.

Kommuneplanens kapittel 2 viser til at statspartens ved søknad om innskriving av Vegaøyen i Unescos verdensarvliste, påtok seg er stort ansvar for å bevare de umistelige verdensarvverdiene til fordel for kommende generasjoner, globalt som lokalt. Vega kommune skal i henhold til kapittel 2 ansvarliggjøre nasjonale myndigheter på alle sider ved verdensarven, og samarbeide med de om Vegasamfunnets utvikling. Samtidig pekes det på samarbeid som et stikkord for å lykkes: *Vi skal fremme våre utviklingsprosjekter og be om politisk, økonomisk og annen støtte til en bærekraftig næringsutvikling for lokalsamfunnet og bevaring av verdensarven. Som er en og samme sak.*

Kommuneplanens samfunnsdel vektlegger at Vega kommune har opprettet Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv for at denne skal forestå den daglige oppfølgingen av verdensarven i nært samarbeid med kommunens administrasjon. Daglig leder er verdensarvkoordinator overfor statsparten og andre myndigheter og aktører. Ordføreren i Vega kommune er styreleder i Stiftelsen.

Det er positivt at samarbeidet mellom Vega kommune, Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega verneområdestyre og verneområdeforvalteren understrekes.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv er positiv til at planen framholder at Vega verdensarvsenter er viktig for formidling av verdensarven, samt en naturlig arena for offisielle møter i Vega kommune og for kommunens organisasjoner og innbyggere. Vega kommune skal arbeide for at arbeidsplasser og roller som gjelder Vegaøyen, skal lokaliseres på verdensarvsenteret.

Stiftelsen er positiv til at Vega kommune skal arbeide for at barn og unge deltar i verdensarvaktiviteter, og at de har gode kunnskaper om Vegaøyen og beskyttelsen av de unike verdiene. Unge vegværingar skal motiveres til karrierer i lokalsamfunnet, slik at de kan bli en del av innsatsen med, av og for verdensarven.

Stiftelsen støtter Vega kommunes videre arbeide for at fuglevokterne, oppsittere og andre brukere av verdensarvområdet får bedre planmessige vilkår.

Anbefaling:

1. Verdensarven som utgangspunkt for verdiskaping og lokalsamfunnsutvikling må styrkes gjennom et samarbeid med statsparten og regionale myndigheter.
2. Grunnlaget for samarbeidet må være en langsiktig og forutsigbar ordning som muliggjør forvaltning i henhold til statspartens mål om beste praksis innen forvaltning, samt lokal verdiskaping, lokalsamfunnsutvikling, dokumentasjon, overvåking og forskning.
3. Stiftelsen er positiv til at det formaliseres at daglig leder i Stiftelsen skal møte i kommunedirektørens ledergruppe i de saker som angår verdensarvutviklingen.
4. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv anmoder Vega kommune om å utarbeide en samarbeidsavtale med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv som omhandler forvaltning, formidling og verdiskaping med basis i verdensarven.
5. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv anbefaler at det arbeides for at driftsgrunnlaget og en bærekraftig økonomi for senteret styrkes gjennom økt grunnbevilgning og en videreutvikling av senterets rolle som et kunnskaps- og kompetansesenter.

Verdiene tilstand 2024:

Kommuneplanens samfunnsdel tar utgangspunkt i at de framstående, unike verdiene som utgjør Vegaøyen Verdensarv, er inndelt i fem grupper:

- Geologi og landskap
- Nøkkelhabitater og biologisk mangfold

- Menneskelig samhandling med naturen
- Håndtering av økosystem og bruk av naturressurser
- Lokalsamfunnets kontinuitet, motstandskraft og evne til tilpasning

Gjennom arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel er alle verdier og attributter gjennomgått. Vega kommune sluttvurdering av verdiene er at flere av dem er gjenstand for alvorlige bekymringer. Begrunnelsen er at deler av det biologiske mangfoldet, fiskeriene, samt det demografiske grunnlaget for å opprettholde en kulturarvbasert verdensarv, er truet. Dette er i samsvar med konklusjonene i tilleggsutredningen "Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen - The Vega Archipelago' (August 2022) av Instead Heritage. Den peker på sårbarheten til området og behovet for mer forskning, overvåking og tiltak for å styrke lokalsamfunnet.

I kommuneplanens samfunnsdel har Vega kommune vurdert den samlede forvaltningen av Vegaøyen Verdensarv gjennom bruk av Unesco-verktøyet Enhancing Our Heritage Toolkit 2.0 (2023). EOH 2.0 vurderer forvaltningen gjennom 12 verktøy mht verdier, attributter og målsettinger for styringen. Vega kommunes sluttvurdering om forvaltningen er at ressursene ikke strekker til for å innfri verken statspartens ambisjoner for verdensarv eller lokalsamfunnets og verdensarvens bærekraftige utvikling. **Se side 8**

Anbefaling:

1. For statsparten er det nødvendig å finne løsninger for å beskytte og forvalte verdensarvverdiene autentisitet og integritet; jmf kommuneplanens gjennomgang av alle verdier og attributter der flere er gjenstand for alvorlige bekymringer. Dette må skje i samarbeid med lokalt og regionalt nivå.
2. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv støtter Vega kommunes konklusjon at ressurser for ivaretagelse av verdensarvens verdier må styrkes for å sikre både lokalsamfunnet og verdensarvverdiene. Det må skje i samarbeid med Vega kommune, Stiftelsen og øvrige samarbeidspartner på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Forvaltningsplan for Vegaøyen

Utkast til forvaltningsplan har vektlagt spesielt Vega kommunes tilleggsutredning til Kystsonenplan Helgeland «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for World Heritage property of the Vegaøyen - The Vega Archipelago» (Instead Heritage, 2022).

Klimaendringer er den raskest voksende trusselen mot verdensarv. Derfor er også en klimasårbarhetsvurdering av Vegaøyen verdensarvs verdier og lokalsamfunnet brukt i arbeidet med forvaltningsplanen. Rapporten «Application of the Climate Vulnerability Indeks (CVI) Vegaøyen – The Vega Archipelago World Heritage Property» (juni 2023). Hovedkonklusjonene og rapportens tilrådninger viser til at de biologiske verdiene i

kulturlandskapet blir ansett som mer sårbare for påvirkning fra klimaendringer enn kulturmiljø-/arkeologiske verdier.

Utkast til forvaltningsplan beskriver:

- hvorfor Vegaøyen har verdensarvstatus
- hva som må beskyttes (Vegaøyens attributter (vesentlige grunnegenskaper))
- hvordan verdiene skal bevares og attributtene skal beskyttes

Planmessig er forvaltningsplanen delt inn i tre tidshorisonter:

- Lang sikt: Inntil 50 år
- Mellomlang sikt: Inntil 12 år (kommuneplanens gyldighetsperiode)
- Kort sikt: 0 - 4 år (handlingsdelens og økonomiplanens gyldighetsperiode)

Forvaltningsplanen har en gjennomgang av lovhjemler, nasjonale og internasjonale føringer, interessenter, Vegaøyen som fyrtårn for beste praksis, regionale og lokale dokumenter, samt myndighet for Vegaøyen Verdensarv; internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt.

Anbefalinger/korrigeringer:

- Stiftelsen Vegaøyen støtter at Vega kommune vil forvalte Vegaøyens verdensarvverdier som en integrert del av kommunens samlede forvaltningsansvar.
- Stiftelsen vurderer kunnskapsgrunnlaget for forvaltningsplanen som grundig og støtter at Vega kommune vil basere forvaltningen skal baseres på dette.
- Ut fra tilrådinger fra tilleggsutredning og klimaworkshop anbefaler Stiftelsen å bruke en føre-var-tilnærming og konsekvensutredninger for verdensarv (KUVA) for å sikre at nye aktiviteter ikke har negativ innvirkning på de universelle verdiene;
- minimere påvirkningsfaktorer på økosystemet, og dermed øke systemets naturlige motstandskraft mot effekten av klimaendringer
- implementere i kapittel 2, 6 og i Forvaltningsplanen for Vegaøyen Verdensarv, behovet og målet om å etablere en reisemålsledelse som har til hovedoppgave å utarbeide og etterleve en besøksstrategi for Vega kommune i samarbeid med lokalsamfunnet. Dette er i samsvar med anbefalingene i NOU 2023: Leve og oppleve – reisemål for bærekraftig fremtid, [NOU 2023: 10 \(regjeringen.no\)](#) og målsettingen om et regenerativt reiseliv
- synliggjøre og implementere Besøksstrategien for verneområdene på Vega i Forvaltningsplanen for Vegaøyen Verdensarv, [Besøksstrategi-2022.pdf \(nasjonalparkstyre.no\)](#)
- styrke forskning og overvåking og tette kunnskapshull for å bli bedre i stand til å forutse og forstå endringer i de marine systemene i Vega; styrke samarbeidet mellom verdensarvforvaltning og forskning/akademia for å treffe forvaltningens behov;
- styrke arbeidet med lokal verdiskaping og entreprenørskap basert på verdensarven, jmf anbefalinger i tilleggsutredningen til Instead Heritage

- På side 24 må det legges inn at verneområdeforvalter er observatør i styret til Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Verdensarvkoordinator/
Daglig leder
Rita Johansen